

Поуке Св. Филарета Московског

Свети Филарет Московски Поуке о духовном животу

Нека Господ Исус Христос постане наше срце и наш живот

Велика је корист за свакога човека ако Христос за њега постане и његово срце и његов живот. И не само да је то добро за тога човека, него је то добро и за све оне који су у његовој близини, јер, свака се сила свагда налази у средишту и одатле она се шири, попут таласа, свуда и делује на све оно на шта на том путу наиђе. И онај који је, највероватније због лењости своје, лишио себе овако великог дара Божијег, тај много тога ускраћује и себи и другима због тога што Христос није у њему, у његовом животу и у његовом срцу. Помолимо се Господу да Он постане срце за свакога човека и да Он буде Живот онима који су умрли за жеље овога света, а да буде смрт за оне у којима још увек живи стари, греху окренут човек. Помолимо се да ти, грехом опхрвани људи, не шире око себе лажни живот ако већ не желе да живе у истини.

Свако ко се жали на лењост и на хладноћу у души, требало би да добро погледа у себе, да случајно у њега није ушла нека од помисли које човека вуку ка доле уместо да га узводе у висину. Такве мисли су свагда оне кроз које нешто присвајамо за себе, када нешто приписујемо себи: успех у неком послу, похвале, примећивање недостатака на ближњима и осећај неке наше супериорности над другим људима. Зато се помолимо Господу, нека нас искуша, нека нас испроба, нека нам отвори очи да видимо да ли смо на путу безакоња, а ако јесмо, помолимо се и потрудимо се да се упутимо ка путу у живот вечни.

Ништа се не дешава случајно. Све то шта нам се догађа, догађа се по промислу Божијем. Све што нам се дешава, дешава се или као казна, или као поука. На свету је безброј људи који су хипохондри и оних који су оштећенога ума, оних који подносе непријатности овога живота, а опет, и ако нису у стању да сами брину за себе, њих чува промисао Божији. И често се чује питање зашто је то тако? Можда је то тако јер је у њима раније било мноштво добрих мисли и осећања, можда зато што су пре те болести учинили неко добро дело, па их због тога није напустила благодат Божија, него је она и даље постојано у њима? Ако непријатељу душе и бива допуштено да се игра људским животом, зар то није зато што раније у томе човеку нису били постојани принципи добра, без којег нема благодати која штити свакога од нас? Управо зато би они који су се прихватили службе духовног просвећења, требало да се добро замисле над тиме да ли се свагда довољно старају да њихово учење добије помоћ небеску у непрекидној борби против сила мрака? Да ли довољно улазе у душу оних којима дају савете? Да ли се њихове поуке заиста спроводе у свакодневном животу? Са оваквим мислима треба прибећи Богу и истрајавати на томе да ојачамо у себи ревност ка свему ономе што је добро и душекорисно. То би, свакако, било правилније, корисније, милије Господу, него ли радити на томе да несрећну смрт прикривамо свечаним и раскошним погребом.

Не може се оповргнути истина да се и у току дана могу видети звезде, али то је могуће из дубине која мора бити уска и окомита, недоступна за светлост сунца. Исто се дешава и са сваким од нас јер што је човек дубље у своме смирењу, то је њему лакше да види Небо.

Свакоме ономе ко се труди зарад свога спасења, могло би се и требало би му се рећи: Нема потребе да сазнајеш неднебеске тајне, не трагај за тиме да сазнаш оно што је скривено, или оно шта се односи на будућност. За спасење је неопходно да верујеш, да испуњаваш заповести и да свагда очишћујеш своје срце, а не да будеш радознао. Опасно је желети да се сазна оно шта је скривено, а још је опасније настојати да се те тајне и открију. **По промислу Божијем нама се открива оно шта нам је потребно и увек у мери у којој то можемо да схватимо.**

Нека је слава Христу, Који нам се јавио у смирењу наше природе, да би нам показао узор смирења. Он се родио у пећини, да ми не бисмо тежили лепоти своје собе или своје келије, лежао је у јаслама да ми не би тражили меку постељу, био је повијен у пелене да бисмо волели просту одећу, дошао је као дете које још није умело да говори да бисмо ми били једноставни као деца, незлобиви и да свој језик не бисмо покретали на празнословље. Нека вас ове истине осене и нека осене и мене, за шта молим и ваше молитве.

Оно што је горко не може се горким осладити, него само оним што је слатко. Тако се и горки коментари не могу осладити горким речима. Кротост, трпљење и љубав не могу само да осладе оно шта извире из горког источника, него и сам горки извор могу да промене у слатки. **Ако је наша душа подвргнута неком лишавању, Бог тражи стрпљење и наду да би се душа искушала и очистила.**

О молитви и о молитвеном животу хришћана

Заиста је пријатно поменути у молитви душе оних за које знаш да су им очи свагда упрте ка Господу и да се у Њему зближавају са нама. Само Свезнајући Бог зна ко чини веће добро другоме: онај који се моли или онај којије тражио молитву. Молитва нас приближава Богу и наспрам тог средишта бића и светова, не види се оно што видимо у овом променљивоме свету. Душа која стално тражи Господа и која Му се моли, она припада Господу, без обзира на то што њен нижи, чулни део, понекад и против њене воље, бива узменирен због близине и делања сила које нису сродне души човека.

Како нас света Црква премудро учи: у миру се помолимо Господу и за једнога и за све. Душа онога који се моли у смирењу, ако се и разгори, гори тихим и чистим пламеном. Гори, али не сагорева. Кипи, али не искипи. Излива се, али се никада не испразни.

Зар душа која се усрдно моли, зар она не ступа у заједницу са оним за кога се моли? Зар у том јединству она не даје снажан подстицај снаге души којој је потребна помоћ?

Најбољи начин дружења и заједнице међу људима јесте да се молимо једни за друге.

Ако молитва није савршена, њене недостатке према могућностима треба исправљати, а никако очајавати због њих. Треба разликовати активну молитву од стања када се неко наслађује молитвом. Активну молитву човек треба да чини свагда и неуморно, наравно према прописаном молитвеном правилу, а утеху дарује Господ по благодати Својој, онда када је то потребно да би привукао и укрепио човека, и онда када човек може да је прихвати. Исто тако, ако осетите да у вама нема снаге, немојте да вас због тога обузме немоћ и очајање, него се прво престаните да уздате у себе и молите се, уздајући се у Господа.

Ако од човека тражите да вас научи како да се молите, добићете одговор: Не знамо како да се помолимо. Ако кажете: Господе, научи нас да се молимо – добићете одговор који су небројени људи добили пре вас.

Треба да се трудимо да стекнемо трајно страхопоштовање према светињи. Ако страхопоштовање према светињи дође и прође, оно би ипак у души требало да остави смирену и топлу жељу за заједницом са Господом. **Требало би да се трудимо да у молитви свагда будемо постојани и да не допустимо неким тренутним ситуацијама да нас поколебају.** Исто тако, **у молитви треба да будемо и тихи и смерни, и да не допустимо уобразиљи да се разбукта.** Онај ко од усхићења прелази у хладноћу срца, и ко није довољно учврстио мир у души својој, том је патребно још много труда да уложи.

Ако је човек читаве године служио Богу и остаје и даље у тој жељи, тај труд му неће пропасти без обзира ако су се околности промениле. И у породичном животу свако може да нађе време за молитву и тиховање. Онда када нема могућности да се оде у храм на богослужење, Господ ће и домаћу молитву примити ако је она искрена и дубока. Нико од вас не тражи да служите двојници господара. За Господа се може служити и у самоћи исто као и у породици. Ако видите да ће вас породични живот ипак ометати у служењу Богу, тада се одлучите за самоћу. То што нисте у могућности да идете у храм, немојте примати сама са тугом, него и са смиреном послушношћу вољи Божијој. **Нека у вашем срцу постојано обитава Име Божије и нека се из ваше душе ка Господу уздиже миомирис молитве, и тада ћете бити као да сте у храму Божијем.**

Ако вам се дају сузе, будите захвални Богу за то и користите их да бисте њима чистили душу своју. Али, као што ни у чему не треба да претерујемо, тако понекад и сузама треба поставити границу, тако шта ћемо ум свој усредсредити ка неком другом корисном делу. "Опраштају јој се греси многи, јер је велику љубав имала". Где је научила тако да воли? Она је уместо јелеја имала сузе покајања. **Божија љубав према онима који се кају, попут небеског огња, пала је и на њу и успламтело је њено кандило.**

О односу према ближњима

Не бих имао смелости да кажем ближњем: желим да ме волиш, а опет, чини ми се да не бих ни рекао: не желим да ме волиш. У томе има нечега што одбија, нечега што отуђује и што срцу другог човека може нанети тежак ударац.

Корисно је знати речи критике јер су оне лек против гордости и савет да свагда будемо опрезни. Готово да и нема потребе да критикујемо човека од своје воље, једино ако он сам не да повод да му се каже истина. Тешко је осуђивати јер се у то веома лако умеша и самооправдавање. Поред тога, осуда може да начини непријатност другоме, који је пренео ту осуду, и зато би најбоље било да се помолимо Богу да Он научи свакога од нас да се на поступке ближњих гледа чистих очију, без осуде и без подозрења.

Ако други човек не показује жељу за помирењем, ви са своје стране покажите мир и не судите строго. Не треба себе подметати под стреле и није ништа ружно употребити штит онда када вас други напада. Никада не треба улазити у препирке, а нарочито онда када непријатељ може да надговори онога који је у праву и када се непријатељ не плаши да ће бити прекинут, него се нада да у случају нужде, ако већ није у могућности да покаже да није у праву, свога супарника може победити грубошћу и подсмехом.

Праведно је и корисно да мерицу стрпљења пунимо водом кротости и да је изливамо на огањ љубоморе, да би овај полако горео и да се не би разбуктавао и претварао у пожар који је у стању да се отме контроли и да уништи зидове љубави, снисходљивости и смирења.

Мени се чини да непријатеља има мало, а много је оних који, због неспоразума, погрешно разумевају друге људе и њихове поступке, па због тога постају недобронамерни.

На грдњу је корисно одговарати кротошћу него ли грдњом. Сетимо се истине да се прљавштина не скида прљавштином, него да се она уклања водом.

Не треба се плашити клевета, него треба бити на опрезу од њих. Клевете нас уче опрезности, а опрезност чини да клевете постану немоћне.

Зашто човек сам себе узнемирава тескобним размишљањима о некој ништавној непријатности? Зашто би наш мир и наша спокојност требало да зависи од људског размишљања? Ако смо исправно поступили, нека је слава Богу, а људско мишљење нам то не може одузети.

Требало би да нам је теже да осуђујемо људе, него да их мирно посматрамо, као што посматрамо како ветар њише гране дрвећа, или како тече река. Међутим, очевидно је да је човеку тешко да гледа без осуде. Шта радити? Треба се постепено учити томе да најпре осудимо себе због тога што осуђујемо ближње, потом да се уздржавамо од осуде речима онда када се покрене помисао на то, а затим да зауставимо и саму помисао на осуду другог. Онај ко довољно познаје и осуђује себе, тај нема времена да осуђује друге.

Немојте упорно избегавати људе јер међу њима има и Божјих људи. Требало би да се трудимо да и добра дела чинимо са дозом опрезности, да не би испред њих претходило неко наше мудровање и наша воља. Када смо у контакту са људима различитих вероисповести, требало би да слободно и смело изражавамо убеђеност у исправност православне вере. Али, када критикујемо заблуде и заблуделе, требало би да показујемо кротост, мир, снисходљивост и обазривост: ово су особине које су потребне исто колико и ревност.

Не претварај у буру поветарац људских лакомислених речи. Има клевета које одводе човека у прогонство, које бацају у беду, тамницу, и то није лако. А зар није лакше да клевета, попут ветра, прохуји поред ваших ушију? Уђи у дом свој, и не слушај хук ветра.

У контакту са људима који су неспокојни, корисно је да се према њима понашамо што једноставније, што мирније и што спокојније, без било какве извештачене присности, али и без намерне хладноће. Овакво понашање неће наудити ни онима који су спокојни. Када се уздамо у Бога, можемо да поднесемо недаће и да сачувамо свој мир, па макар и не сусретали мир код оних људи који нас окружују. Јер, речено је: бејаш миран са оним који мрзи мир. Нека да Бог да и они заволе мир.

Онај који гледа са подозрењем, тај лако може доћи до мржње према човеку. Онај који жели да има љубав према ближњем, требало би да гледа чисто и једноставно. Треба избегавати срџбу. Гнев не приближава човека правди Божјој. Гневом се само може пробудити и увећати раздраженост другог човека. Само се стрпљењем и миром човек може одброволити. Духовни закон каже да треба помоћи ближњем и при томе не вређати и не повређивати другог.

Добро је говорити истину када обавеза или љубав према ближњем то захтевају од вас. Али, то треба чинити тако да не осуђујемо ближњег, да се не поносимо и не уздижемо као неко ко можда боље од других познаје истину. Поред тога, потребно је да знамо људе и догађаје, да се не би догодило да уместо истине кажемо укор и да уместо мира и кротости, начинимо непријатељство и штету.

Људска реч може бити оштра као мач и тада она рањава и убија, а може бити блага као јелеј и тада је она попут мелема који исцељује. Не судите, да вам се не суди, па и ако вам се чини да има разлога за осуду, зато што онај ко је близак Господу може да стоји или да пада. Још је горе ако судите као злонамерни судија. Мислите да људи причају бесмислице, а они казују о ономе шта је души на корист и о томе како да се чини добро. Када осуђујемо своје ближње, ми сами себи наносимо велику рану. Овога се треба чувати и искупљивати се тако

што ћемо осуђивати и корити себе и молити се да Бог буде милостив и онима које смо ми осудили, и нама који смо их осудили.

Трудите се да срце и намере ближњих позитивно прихватате. У том случају бићете ређе у прилици да погрешите, а вашем ближњем ће бити лакше да се поправи. Како рече древни философ, не треба са узбуђивати ако вас магарац удари.

О подношењу жалости, дуготрпељивости и о смирењу

Када су ме упитали да ли да користе снагу магнетизма, ја сам одговорио да су Хришћанима подарене и веће и много поузданије силе: вера и молитва. И свако спуштање на нижи пут, који ето човек открива тако што га попут слепца напинава својим самовољним и гордим размишљањем, не представља ништа друго него пад.

Речено је да не волимо језиком, него делом и истином. Зато, запамтимо, љубав од ћутања не постаје мања. Истина не нестаје ако заћуте речи. Као што верујемо речима, тако исто треба да верујемо и ћутању. Помолимо се да Господ благослови и наше речи и наше **ћутање**, тако да не буду ни речи празне, ни ћутање бескорисно.

Свако од нас, у мањој или већој мери, шири онакав живот каквим сам живи, тј. нови или стари. Највећи је дар када неко у другим људима шири узвишен живот. Благо ономе ко у овоме служи као оруђе благодати Божије. Не усуђујући се да себи ово припише, човек може да жели да бар, лажном речју и недостојним примером, не шири лажни живот, живот по телу, живот греховни и лицемерни. Реч "лажни", потпуно пристаје лицемерном животу, животу који само наизглед делује као побожан и бого угодан.

Благо вама ако вас узасрамоте. Благо вама! Зар не би требало да се трудимо да се што ближе примакнемо блаженству? Како да будемо блажени ако нас узасрамоте, ако не можемо да истрпимо ни ако се за нас каже да смо под истрагом или да нам се суди, иако још нисмо ни осуђени? Много је оних који су осуђени, а који нису осрамоћени.

Када себе пажљиво проматрамо, не би требало да нам пажња слаби и за небројене жалости око нас, које настају због сиромаштва и других ситуација које нам праведни Творац даје. Такве **невоље** су нам дате да би се једни људи научили трпљењу, други да би се поправили, трећи да би се научили да помажу другима. Оне који су себе посветили Богу, такве недаће подстичу да умноже молитве за наше грехе и за наше незнање.

Има на жалост тужних људи који своју **тугу** не разблажују утехом. Има људи који су се утешили и који, на жалост, своју утеху не разблажују са мало туге, која извире из љубави и смирења. Има људи за које као да не постоји ништа што је невидљиво и који се тако узалуд скривају од онога што је неминовно. Ипак, има људи који су снагом воље начинили својеврстан пробој у духовни свет, или бар мисле да су то учинили. Да ли је то потребно? Да ли тако треба? Зар није скромније да са надом чекамо пред затвореном градском капијом, да чекамо када ће отворити врата Онај Који има Давидов кључ?

Само **смирење** може донети мир нашој души. Душа која није смирена и коју стално витлају таласи страсти, мрачна је и мутна као хаос. Дајте јој да нађе снагу у смирењу и тек тада ће се у њој појавити истинска светлост. Тек тада ће у њој настати складан свет исправних мисли и исправних осећања. Гордо мудровање и закључци, настали из земаљске природе, загушују душу као магла, пропуштајући у њу само привид слабе и нејаке светлости. Учините да магла падне у долину смирености, и тада ћете над собом угледати чисто и високо небо.

Душа себе саму загушује комешањем и хуком надмених, увек немирних помисли и страсних жеља. Дајте јој да се утиша у смирењу и тек тада ће моћи да осушне и чује склад природе, који савремени човек још увек није потпуно уништио. Моћи ће да у њој чује сазвучја који су достојни премудрости Божије као што се у тишини ноћи могу чути далеки звуци.

Не могу да прекоревам **осетљиво срце које воли**. Зар је боље срце које је хладно? Камено срце треба размекшати, хладно – загрејати, а осетљиво и оно које је способно да воли, њега треба узвисити од природне љубави до љубави духовне. За овакво срце најбољи је пут тиховања који даје промисао Божији, да ово срце, утонувши у породичне везе, не би било сасвим загушено само том природном љубављу. Није увек страшно када срце остане као у детета. И Господ нам је заповедио да будемо као деца. И Апостол нам каже да будемо безазлени као деца, да будемо добри попут деце, да волимо простодушно као деца. Не треба се жалити на оно што је Бог дао кроз природу, него га уздизати до благодати, па ће све бити добро.

Често се догађа да онај човек који пажљиво гледа, нађе у свом природном **карактеру** нешто што би требало поправити и нешто што је потребно постепено мењати. Потпуно је исправно да он у таквој ситуацији тражи помоћ од Бога. Ако помоћ не стигне одмах, не треба губити наду. Треба и даље куцати на врата милосрђа и истовремено се подвизавати, да би се зауздали лоши нагони срца и воље. Када нас заплъусне негодовање и гнев, не треба да допустимо себи да тако говоримо и да по томе поступамо, него је потребно да се уздржимо и да размишљамо о свему томе, као и да кроз молитву утишамо страст. После тога можемо да ономе ко је згрешио, одмерено укажемо на грешку, и да му снисходљиво одмеримо казну.

Семе правде сеје се у миру који ствара мир. Мноштво **чуда** не мора да нас доведе ни до каквог закључка. И само једно чудо може бити доказ да постоји Бог. Хиљаде чуда могу да укажу само на пророка. Лазарево васкрсење показује нам чудотворца Бога, али да бисмо то могли да видимо, потребно је да у овом чуду откријемо оно што га уздиже изнад свих оних чуда која су учинили Богоносни људи, а која су, на први поглед, иста као и поменуто чудо Господње.

Зашто мислите да је **радост** далеко? Она је ту, близу. Она је иза жалости, као што је, у Песми над песмама, женик иза зида близу своје невесте. Увече плач, а ујутро радост. Потребна је велика обазривост када се спаја слатко са горким, радост и страх, да у радост богопознања уносимо страх јер смо свесни своје недостојности, која и чисти кладенац може да замути својим комешањем, и која може да помрачи светлост, или да је претвори у некакав слаби бљесак или привиђење.

Понекад човеку није лако да види своје невидљиве, али несумњиве грехе јер их заклањају врлине које тај човек лако уочава, али које су само привидне.

У наше време често се дешава да неки људи мисле да исправно и корисно поступају, доносећи службу Богу, а у ствари само прате, и то не увек успешно, **моду** која је тренутна и коју пропагирају други. Тако они служе тој моди, надајући се да ће им она послужити на корист.

Замалјска **радост** бива проткана тугом јер душа потајно осећа да јој овоземаљско није довољно, те да чезне за бољим. Тугујући за Господом, душа осећа и радост јер осећа да, као што каже Апостол, **туга** за Господом доноси спасење. Нека да Бог да тражимо радост у којој се неће скривати жалац туге. Нека да Бог да се не плашимо туге која ће се претворити у радост.

Увек треба видети и показивати **истину**, па макар она била и жалосна јер се и од такве истине учи, да не бисмо дочекали горку истину, која не само да васпитава, него и кажњава збога нашег немарног односа према њој.

Кажете да онај ко није убеђен у своју **победу**, да ће тај бити побеђен. Ипак се не слажем са тим. Онај ко се бори за праведну ствар и ко се у Бога узда, може да победи и мимо очекивања, у околностима које ни најмање не пружају наду на успех. Има примера када је,

уз извесне губитке, битка ипак добијена, и то само због тога што се није смело допустити непријатељу да нас баш сасвим победи и уништи.

Покушајмо да се барем на кратко отргнемо од свега што је земаљско и пролазно и за шта смо нужношћу привезани, или својом вољом, и покушајмо слободно, али озбиљно да продremo погледом у оно шта је небесно и **вечно**. Из тродневног гроба устаје Светлост вечнога живота. Једни виде, и верују. Други не виде, и верују. И сви су блажени јер верују.

Када Господ узима **добре душе**, оне са собом односе делић милости Божије, која је на њих и кроз њих силазила са Небеса. Зато нама који остајемо више него раније прети гнев Божији.

Треба на време да мислимо куда нас води живот и куда нас је однео, не без учешћа **промисла Божијег**, а сада треба ту да мирујемо, или да корачамо путевима истине.

Добро је ако у **болести** осетимо да више не припадамо овоме свету и добро је то осећање задржати у себи и онда када оздравимо. Није чудо што се то осећање после болести појављује теже него за време болести. Док је човек болестан, Бог му дарује оно што му је потребно док је немоћан, а када човек оздрави, Бог од њега захтева да се подвизава и да се труди не би ли задобио то осећање.

Насупрот нашој немоћи, греховности и ништавности стоје бесконачна благод и свемогуће **милосрђе Божије**. Бог нам је дао да се против лењости боримо нечим што је у нама Он створио. Ако умемо да победимо лењост и да се неуморно трудимо да би смо задобили овоземаљска добра и привилегије, зашто не бисмо могли да подстакнемо себе и на подвиге зарад Царства Небеског? Онолико колико се трудимо, онолико нам Бог показује на праведно и свето дело и дарује нам снагу да то остваримо. Истина, није нам увек дато да то одмах видимо, али је сасвим довољно то што нам Бог помаже да нас не поразе препреке и очајање. Уосталом, за дом који се гради у души нашој може се рећи да расте онако како се у причи казује за цркву Кијево-Печерске лавре: док је градња била у току, стално је била тек нешто мало изнад земље, а када' су радови били готови, одједном се указала цела.